

Nr 182

Av herr **Velander** och herr **Elofsson, Gustaf**, *angående avveckling av lantbruksnämnderna m. m.*

Riksdagens beslut 1947 i fråga om rationaliseringsverksamheten innebar enligt departementschefen att ej blott den inre rationaliseringen och rationaliseringen av driftsförhållanden utan även den yttre rationaliseringen i huvudsak borde ske genom jordbrukarna själva. Rationaliseringen skulle av det allmänna främjas genom upplysningsverksamhet och ekonomiskt stöd samt, i den mån det ansågs erforderligt, underlättas genom lagstiftningsåtgärder. 1947 års beslut innebär följaktligen, att rationaliseringsverksamheten i huvudsak skulle vara en jordbrukarnas egen angelägenhet och bygga på frivillighet. Det framgår också av departementschefens yttrande att jordbrukare, som underlåte att begagna sig av förefintliga rationaliseringsmöjligheter, på lång sikt ej kunde påräkna något särskilt stöd från det allmännas sida. Enbart i vissa fall skulle expropriationsinstitutet kunna användas för att genomföra en önskad yttre rationalisering.

I fråga om organisationen av rationaliseringsverksamheten innebar 1947 års beslut, att de därför bildade lantbruksnämnderna, som ersatte egnahemsnämnderna, ensamma skulle handha den statliga verksamheten för yttre och inre rationalisering jämte en del andra arbetsuppgifter som tidigare åvilat särskilda organ. Hushållningssällskapens verksamhet skulle inskränkas till att omfatta rationalisering av jordbrukets driftsförhållanden. Lantbruksnämnderna skulle så inrätta sin verksamhet att rationaliseringsarbetet ej skulle medföra onödiga kostnader. Dessutom sades det vara av vikt, då rationaliseringsverksamheten i princip borde framstå som en jordbrukets egen verksamhet, att ett förtroendefullt samarbete skapades mellan jordbrukarna och de berörda organen.

Erfarenheten av rationaliseringsverksamhetens bedrivande har enligt vår mening givit vid handen, att det organisatoriskt förekommer visst dubbelarbete mellan lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen. Detta har medfört svårigheter för såväl jordbrukarna som de berörda organen och åsamkat statsverket onödiga kostnader. Även utan hänsynstagande till dubbelarbetet är kostnadsutvecklingen oroande. Utvecklingen av kostnaderna för lantbruksnämnderna har inte gått i enlighet med de 1947 gjorda uttalandena. Lantbruksnämndernas sammanlagda kostnader för nästa budgetår beräknas så-

lunda till 12 484 100 kronor eller ungefär samma belopp som bidragen till jordbrukets rationalisering. Enbart lantbruksnämndernas resekostnader för den yttre rationaliseringen beräknas för nästa budgetår till 550 000 kronor, vilket får anses oproportionellt mycket med hänsyn till att kostnaderna inom rationaliseringsanslaget för samma verksamhet hittills inte överstigit 1 milj. kr. Anledning torde följaktligen finnas att noggrant pröva huruvida kostnaderna för verksamheten står i rimliga proportioner till resultaten.

Det torde vara ställt utom varje tvivel att de förhoppningar som år 1947 från vissa håll knöts till lantbruksnämnderna icke infriats, trots att kostnaderna blivit så mycket större än från början torde ha avsetts. Den allra väsentligaste delen av rationaliseringen har utförts av jordbrukarna själva. Jordbrukets behov av att anpassa sin produktion efter de nya förhållandena — brist på arbetskraft och stegrade arbetslöner — har varit den avgörande faktorn för rationaliseringen under senare år. I jämförelse med denna jordbrukets effektivisering, som medfört ökad produktion till lägre kostnader relativt sett, framstår lantbruksnämndernas verksamhet som föga betydelsefull.

Att lantbruksnämnderna inte nått de väntade resultaten och inte heller nått det förtroendefulla samarbete med jordbrukarna som förutsattes 1947 torde i huvudsak vara att hänföra till det förhållandet, att tillämpningen av jordförvärvs- och förköpslagarna medfört en onormalt stor arbetsbörda för nämnderna, samtidigt som irritation och otrygghet skapats hos jordbrukarna. Det torde onekligen vara så, att särskilt tillämpningen av den senaste lagstiftningen medfört svåra avvägningsproblem och vid ett flertal tillfällen väckt den föreställningen att den enskildes rättssäkerhet inte längre skulle vara tryggad. De anmärkningar, som från enskilda personer framförts till justitieombudsmannen angående lantbruksnämndernas handläggning av frågor rörande lagarnas tillämpning, har föranlett denne att granska nämndernas verksamhet i detta avseende. Denna granskning, som redovisas i JO:s berättelse till 1955 års riksdag, har föranlett talrika anmärkningar och erinringar. I första hand synes granskningen ha visat, att farhågorna för den enskildes rättssäkerhet varit välgrundade. JO påtalar emellertid också att för verksamhetens främjande anlitas medel "som mera än att grundlägga tillit och samarbetsvilja synas ägnade att försätta nämnden i en för verksamheten olycklig motsatsställning till allmänheten". Den kritik som kan riktas mot lagarnas tillämpning torde kunna ge anledning till kritik även mot lagarna som sådana, och det kan enligt vår mening ifrågasättas om inte dessa borde göras till förmån för förnyade överväganden. De synes inte heller på något mera påtagligt sätt kunna bidra till rationaliseringens genomförande.

I motsats till lantbruksnämnderna åtnjuter hushållningssällskapen stort förtroende hos jordbrukarna och den allmänhet i övrigt, som har anledning anlita sällskapets tjänster. Sällskapens arbetsuppgifter är besläktade med dem

som åvilar lantbruksnämnderna. En del av de senare har även, som nämnts, tidigare legat inom sällskapens arbetsområde. En rationell anordning av den statliga rationaliseringsverksamheten borde enligt vår mening vara att denna omhänderhades av en enda organisation. Den praktiska erfarenheten pekar därvid, såvitt vi kan finna, i den riktningen att hushållningssällskapen är att föredraga.

Den här berörda dubbelorganisationen i fråga om rationaliseringsverksamheten, de stora kostnaderna för lantbruksnämndernas verksamhet i förhållande till ernådda resultat, jordbrukarnas egna rationaliseringsåtgärder och kritiken mot de s.k. rationaliseringslagarnas tillämpning synes oss sålunda motivera att lantbruksnämnderna avvecklas och att handhavandet av rationaliseringsverksamheten överföres till hushållningssällskapen.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta,

- a) att i princip avveckla lantbruksnämnderna; samt
- b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter nödig utredning, för nästa års riksdag framlägga förslag till sådan omorganisation av hushållningssällskapen att den verksamhet, som nu åvilar lantbruksnämnderna, kan överföras på sällskapen.

Stockholm den 26 januari 1955

Gustaf Velandér

G. Elofsson
i Vä
